

Partisekretærens ukjente 22. juli-historie

Å ringe til foreldre som hadde mistet barnet sitt var en av de vanskeligste oppgavene Raymond Johansen (Ap) fikk etter terroranslaget. For første gang snakker han offentlig om partiets rolle i krisehåndteringen.

TEKST:

Nina Strand

FOTO:

Fartein Rudjord

PUBLISERT 2. juli 2014

AP OG AUF VAR MÅLET: Det er ingen tvil. Det var Arbeiderpartiet og AUF terroristen ville ramme, betoner partisekretær Johansen. – Det hatet har partiet snakket lite om, av frykt for å bli beskyldt for å slå politisk mynt på terrorhandlingene.

Raymond Johansen, øverste leder for Arbeiderpartiets organisasjon, har en fortelling om innsatsen partikontoret og fylkesavdelingene i Ap gjorde 22. juli og i tiden etter. Han mener partiets rolle i krisehåndteringen er lite kjent. At vi dermed har en ufullstendig forståelse av hendelsene. Jeg har møtt opp på kontoret hans på Youngstorget for snakke om ledelse i en krisesituasjon.

Jeg skal bli med på en reise tilbake i tid: startpunkt 22. juli. 2011. Klokka 15.25 den ettermiddagen er mange kontorer tomme i Arbeiderpartiets partikontor; det er ferietid.

Men på sentralstyrerrommet er det intens aktivitet. Kommunevalget nærmer seg, og fire ansatte forbereder valgkampen sammen med tre midlertidig engasjerte valgkampmedarbeidere.

Da høres et voldsomt drønn. Den 11 etasjer høye Folketeaterbygningen hvor Ap holder til, rister. Vinduer knuses. Takplater faller ned. Møtedeltakerne kommer seg uskadd ut av bygningen.

En annen historie

Nå skal partisekretæren ta meg gjennom de første dagene slik de var for ham og for de ansatte på Youngstorget og ute i landet etter terrorhandlingene. Jeg skal få høre om katastrofen og om dagene etterpå. Johansen skal fortelle om partifeller som tross store personlige påkjenninger tok på seg omfattende ansvar og krevende arbeidsoppgaver – noe Arbeiderpartiet bevisst har tonet ned av frykt for å bli beskyldt for å ville slå politisk mynt på hendelsene. Han skal også fortelle hvorfor han etter få dager kontaktet psykolog.

Før vi møtes, har Raymond Johansen og personlig rådgiver Øyvind Grøslie Wennesland satt seg sammen for å rekapitulere det som skjedde de første dagene. Lesebrettet med oversikt over hendelsene fra time til time ligger foran ham på bordet. Johansen gløtter stadig ned på skjermen mens han forteller. Han er opptatt av at deres versjon av historien skal komme fram så riktig og presist som mulig.

Men han gruer seg litt til å snakke om disse temaene.

– På en måte er det fint å gjøre det. Men disse dagene er jo de mest traumatiske i livet mitt.

22. juli

Partisekretæren er ikke på kontoret den dagen. Nylig kommet hjem fra ferie sitter han om ettermiddagen hjemme på Lindeberg i telefonsamtale med sin daværende personlige rådgiver Pål Martin Sand, som er på jobb. «Krisen» som skal håndteres denne dagen, er kritikken mot at Jens Stoltenberg har fått en båt i gave av partiet. Plutselig skriker rådgiveren: – Faen, det smeller her! En eksplosjon i regjeringskvartalet! Jeg må komme meg ut!

I dag er det ingen spor etter ødeleggelsene på partisekretærens kontor, men Arbeiderpartiets historie er likevel sterkt til stede. Partihøvdingene Haakon Lie og Trygve Bratteli følger med dagens partisekretær fra portrettveggen ved skrivebordet. Over møtebordet henger et stort flyfoto av hjerteformede Utøya, som han fikk en gave fra AUF etter 22. juli, og minner om et brudd uten sammenligning i Arbeiderpartiets historie. Det har oppstått et tidsskille – før og etter 22. juli 2011.

Johansen peker ut av vinduet: På den andre siden av torget er regjeringsbygget fortsatt dekket med duk – en konstant påminnelse om terrorangrepet. De som var på Ap-kontoret, kom seg uskadd ut, og evakuerte til en privat leilighet på Grønland i Oslo. På det tidspunktet var det stor usikkerhet om hva som var trygt. Samtidig var det viktig å

finne et sted der de kunne jobbe, holde seg oppdatert og kommunisere med partiorganisasjonen og pressen. Det var frykt for nye bomber, derfor unngikk de alternative lokaler i sentrum.

Leiligheten på Grønland gjorde nytten som et provisorisk partikontor det første døgnet. Til langt utpå morgenkvis- ten dagen etter fungerte den lille gjengen som krisetelefon og informasjonssentral for livredde pårørende, for pressen og for andre som trengte kontakt og opplysninger. Allerede den natten begynte de jobben med å få oversikt over skadde og omkomne. Samtidig bekymret de seg for sine egne: nære familiemedlemmer og venner som de visste hadde vært i regjeringsbygget eller på Utøya.

KATASTROFELEDELSE: Tre år etter gir utsikten fra kontorvinduet daglige påminnelser om terrorhandlingene 22. juli. Krisepsykolog Bugge rådet den gangen Raymond Johansen til å fokusere på oppgavene og på det å være leder: Det er en tid for alt, og akkurat nå gjaldt det å stå i det, ikke slippe til tungsinn og alle mulige følelser.

Forsto Alvoret

Kl.17.25 får kommunikasjonsrådgiver Adrian Nøttestad og rådgiver Øyvind G. Wennesland, som er i leiligheten på Grønland, telefoner fra ungdommer på Utøya som forteller om skyting og at de trenger hjelp. Rådgiverne ringer politiets nødnummer, og varsler partiet internt. Raymond Johansen får kontakt med Eskil Pedersen, som ligger i bunnen av «MS Thorbjørn». De forstår at det er en dramatisk situasjon.

– Jeg bestemmer at Pål Martin og jeg skal dra ut mot Utøya. Men jeg blir frarådet det, fordi jeg selv kan være et mål, forteller Johansen.

På det tidspunktet ble det spekulert på om det dreide seg om en libysk hevnaksjon mot norsk utenrikspolitikk.

– Jeg blir nedringt, sier partisekretæren. – Pressen er på tråden fra inn- og utland. Allerede underveis til Utøya gir jeg beskjed om at det må settes opp en første telefonkonferanse med alle våre fylkessekretærer, med beskjed om at det er en alvorlig

situasjon på Utøya. Før vi er fremme, får vi høre at gjerningsmannen er tatt, og at han er hvit.

- Foreldrene ringte til Ap

Partisekretæren forteller om trafikk-kaoset som gjorde at han fikk skyss med en ambulanse det siste stykket. Vel en time etter at gjerningsmannen var tatt, nådde han frem til Sundvollen. Situasjonen han nådde der er det verste han har opplevd. Det kommer busser med klissvåte og frosne ungdommer. De har tepper rundt seg, og er åpenbart vettskremte.

SUNDVOLDEN 22. JULI: Trafikk-kaos gjorde at Raymond Johansen fikk skyss med ambulanse det siste stykket. I følge med to journalister når han ved 19-tida Sollihøgda der veien er sperret.

Foto: Kyrre Lien

– De er jo bare barn, tenkte jeg. De er yngre enn mine sønner, de skriker om kamerater som er skutt og drept. Noen av dem kaster seg om halsen på meg. Jeg var den første lederen de kjente der oppe, og i ettertid har de takket for at jeg kom. Det har betydd mye for dem.

Forvirring og kaos rådet. Han husker spesielt en gutt som hulkende gjentok: «Hvorfor lever jeg? Hvorfor lever jeg?»

I denne situasjonen ville en politibetjent registrere ungdommene og spørre dem om hendelsene.

– De unge var dypt traumatiserte, og politiet stilte dem spørsmål om hvordan gjerningsmannen så ut, og sånne ting. I dette kaotiske bildet hadde politiet selvsagt en viktig jobb med blant annet å finne ut om det var flere gjerningsmenn, men der og da virket det jo absurd, sier Johansen.

FORTSATT PREGET: Ett år etter terrorangrepet. Fra venstre: Eskil Pedersen (AUF), den danske statsministeren Helle Thorning-Schmidt og Raymond Johansen på fastlandet etter å ha vært på Utøya. Pågangen fra pressen var fremdeles stor.

Foto: Kyrre Lien/Scanpix

Energi og empati

Telefonen på Arbeiderpartiets provisoriske hovedkontor kimte i ett sett. Desperate foreldre, søsken og besteforeldre ringte fra hele landet. Nummeret på Sundvollen var ikke kjent for de fleste. Det var også problematisk for pårørende som selv måtte ringe rundt til hvert enkelt sykehus for å forsøke å finne informasjon om sine familiemedlemmer. Den første pårørendetelefonen mange kom igjennom på, var til partikontoret på Grønland. Private telefonnumre som var lagt ut på partiets nettside. Telefonnummeret ble raskt spredt landet over, mye takket være sosiale medier. Pågangen var enorm.

– Vi måtte gjøre politiet oppmerksom på den ekstreme pågangen vi hadde fra de som hadde sine nærmeste på Utøya. Hovedgrunnen til at vi opprettet egne nummer, var at vi hadde fått en rekke meldinger fra Utøya om at ingen måtte ringe dem som var på øya. De var redde for at lyden fra mobilen skulle avsløre gjemmestedene. I tillegg ringte folk Ap fordi de ikke kjente til eller kom igjennom på noe annet telefonnummer, sier partisekretæren.

Han beskriver en ledelse under et enormt trykk, der avgjørelsene måtte tas i høyt tempo; de første døgnene under stor usikkerhet, fordi man manglet et fullstendig situasjonsbilde. I begynnelsen var det uklart hva som hadde skjedd, hva motivet for terroren var, og hva som var målet for terroristen. Og ikke minst: Man manglet sikker kunnskap om hvem som var rammet, og om hvem som var savnet.

Som leder skulle partisekretæren sørge for informasjonsflyt, fordeling av ansvar og raske tiltak.

– Deling av informasjon er maktpåliggende i kriser, sier Johansen, som peker på at han og Ap-staben denne natta raskt kunne dra nytte av en partiorganisasjon med bredt nedslag i hele landet. Selv sto han i tett kontakt med de ansatte i leiligheten på Grønland. Fra Sundvollen formidlet han det han så og erfarte. Det var om å gjøre for ham å få frem alvoret i situasjonen. Så måtte han delegere ansvar og oppgaver. Særlig hastet det med å få oversikt over hvem som hadde vært på øya, hvem som var savnet og hvem som var drept. Partikontoret tok imot beskjedene og hadde i sin tur nær kontakt med partiets fylkesavdelinger.

«- Jeg er glad for at vi forsto behovet og tok beslutningen om å kontakte psykolog»

Informasjonen og beskjeder fløt fra partikontoret ut til fylkesavdelingene. Slik bidro arbeiderpartiorganisasjonen sterkt til å få oversikt over drepte, skadde og savnede, og til å kartlegge behov for kontakt og oppfølging av familier og rammede, betoner partisekretæren.

– Selv etter flere dager der både partiet og politiet hadde jobbet med lister over savnede og drepte på Utøya, var ikke listene fullstendige. Det var tungt å vite at pårørende ikke fikk sikker informasjon fordi omfanget var så enormt.

«- Hele Norge har tatt et oppgjør med handlingene, men vi må også ta et oppgjør med gjerningsmannens holdninger»

Men akkurat da besto lederrollen også i å være nær fortvilte ungdommer – eller barn, som han kaller dem. Etter hvert dukket også foreldre opp. Noen fant sitt barn og kjørte hjem. Men faren som gikk rundt og lette, som fulgte med på hver busslast med ungdommer uten å finne sitt barn, har brent seg inn i minnet.

– Der og da gjaldt det først og fremst å være medmenneske, sier han.

– Jeg gikk rundt og klemte folk, samtidig som jeg begynte å ane omfanget av katastrofen. Jeg var der frem til midnatt, tror jeg. På det tidspunktet hadde det også kommet flere sentrale politikere. Blant andre var Anniken Huitfeldt der hele natten.

- Vi var bindeleddet

På vei tilbake fra Sundvollen ringte Raymond Johansen sin venn presten Trond Bakkevig. Siden partikontoret ikke kunne brukes, fikk partiet tilbud om å flytte kontoret til Domkirken. Da Ap-toppene møttes i statsministerboligen neste dag, besluttet de at det alltid skulle være noen fra partiledelsen eller fra regjeringsapparatet til stede på Sundvollen, som kunne møte pårørende og viderebringe informasjon. Partiledelsen var

opptatt av at Stoltenberg skulle konsentrere seg om oppgavene som statsminister og lede landet gjennom krisen, og at Johansen derfor skulle ha ansvaret for partiet.

Samme dag hadde partisekretæren møte med Politidirektoratet, med Direktoratet for sivilt beredskap og med helsemyndighetene. Det var fortsatt usikkert hvor mange som hadde vært på Utøya. Siden været var så dårlig, hadde kanskje ikke alle påmeldte dukket opp. Politiet trengte oversikt for å vite om de skulle fortsette å søke etter ungdommer. Partikontoret hadde ringt rundt hele natta, og vekket folk i fylkessekretariatene for å få listene over påmeldte AUF-ere.

– Ingen hadde bedre informasjon om dette enn Arbeiderpartiet og AUF akkurat den morgenen. Partiet var et avgjørende bindeledd i krisehåndteringen de første 24 timene, hevder Johansen.

Slik han ser det, spilte Ap en avgjørende rolle i landets krisehåndtering de første dagene etter terrorangrepet. Hele partiapparatet sto beredt med en gang, ifølge partisekretæren. Mange avbrøt ferien sin for å bidra der de kunne. Ved hjelp av sitt lokale kontaktnett – ordførere, kommunal helsetjeneste og helsepersonell som kjente behovene på stedet – kunne fylkesavdelingene i løpet av kort tid bidra til stabile på beina operativ helsehjelp rundt om i landet. Fylkeskontorene bidro også til å få AUF-ungdommer hjem, noen sendte egne busser til Sundvollen for å få med seg sine.

Samtidig fortsatte pårørende å ringe partiets fylkeskontorer for å få informasjon.

– Fylkesavdelingene fulgte opp alle familiene i sitt område, de gjorde en fantastisk jobb, sier partisekretæren.

Men tross intens innsats både fra partiet AUF og politiet; kaos rådet. Noen fikk feil beskjed om at barnet deres hadde overlevd, eller ble sendt til feil sykehus.

– *Gjorde dere noen feil?*

– Det er viktig å huske at vi er et politisk parti. Vi er ikke trent og har ikke erfaring med å håndtere denne type kriser. Det er helt sikkert ting vi burde gjort annerledes.

TETT FORHOLD: – Vi som jobbet sammen da, har vist hverandre

fortvilelse, svakhet og sårbarhet i en grad som kolleger flest slipper, sier Raymond Johansen. Her sammen med sin personlige rådgiver, Øyvind Wennesland.

Ikke kontaktet av Gjørvkommisjonen

Raymond Johansen ble ikke kontaktet av Gjørv-kommisjonen, som ble nedsatt for å gå gjennom og evaluere krisehåndteringen etter angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Ved store ulykker og katastrofer er det vanlig å sette søkelys på den rammede organisasjonen og på hvordan ledelsen taklet situasjonen. Men etter 22. juli 2011 ble det ikke rettet oppmerksomhet mot hvordan ledelsen i Arbeiderpartiet håndterte sin organisasjon som var i krise, og heller ikke mot det han mener var partiets bidrag i den nasjonale krisehåndteringen.

– Kommisjonsrapporten kommenterer ikke partiets rolle overhodet, sier han, og oppsummerer:

– Med effektive kommunikasjonslinjer fra sentralt hold og ut til fylker og kommuner og med vår lange styringserfaring har Arbeiderpartiet utviklet en kultur for beslutningstaking. Vi er vant til å ta ansvar. Utfordringene etter terrorhandlingene førte ikke til handlingslammelse i partiet, poengterer han.

– *Mener du altså at Høyre ville klart jobben dårligere enn dere?*

– Det skal jeg være veldig forsiktig med å påstå. De har jo også styringserfaringer, stor tilstedeværelse i alle fylker, og et stort partiapparat. Det var en viktig forutsetning. En mindre organisasjon ville hatt større problemer, sier Johansen.

– Arbeiderpartiets partikontor og partiapparat var operativt fra første time, mens instanser i den offentlige krisehåndteringen, som politi og helsetjeneste for eksempel, ikke fant hverandre. På tross av det tok ikke Gjørv-kommisjonen kontakt med meg. Dermed mangler et viktig perspektiv i analysen av krisehåndteringen etter 22. juli. Det er problematisk, mener jeg. Gjørv-kommisjonen skulle jo gi den mest grundige gjennomgangen av det som skjedde.

Et presset partiapparat

Det var tett mellom de som var berørt av terroren, og de som utførte oppgaver på partikontoret. Mange av de ansatte på partikontoret opplevde et stort personlig press, forteller Johansen, og illustrerer med eksempler: Fungerende leder for partikontoret, Kristine Nordenson Kallset, hadde en sønn på Utøya. Øyvind G. Wennesland, som nå er partisekretærens personlige rådgiver, hadde tvillingbroren sin der. En informasjonsrådgiver hadde nære venner på Utøya. Da han jobbet med å få oversikt over savnede og omkomne på Utøya, oppdaget han navnet til bestevennen på en liste over personer som ikke var gjort rede for. Presten Trond Bakkevig spilte en viktig rolle ved å snakke med flere av dem som hadde drevet krisehåndteringen. Noen var traumatisert.

Etter å ha stått på sammenhengende i ett døgn, innvilget staben på partikontoret seg et pusterom. De samlet seg til lystenning i Domkirkens lille kapell.

– Vi hadde en stille stund, sier Raymond Johansen. – Det var første gang vi stoppet opp. Trond sa noen fine ord, og jeg sa noe.

Vi bare satt der og var sammen. Det var sterkt og fint.

Men nye utfordringer ventet. Kontakten med terrorrammede, med etterlatte og med pressen, deltakelse i begravelser og minnestunder skulle gjennomføres. Parallelt måtte partiet ta hånd om sin vanlige drift og valgkampen som nærmet seg.

Avgjørelsene sto i kø. Presset på alle ledd i organisasjonen var større enn noensinne, samtidig som de aller fleste ansatte var rammet av terroren, direkte eller indirekte. Partisekretæren så at noen av utfordringene krevde en type kompetanse som manglet i ledelsen. Her jobbet arbeidstakere under stort press med oppgaver direkte relatert til katastrofen de selv var rammet av. Selv ble han trukket inn i vanskelige avveininger i krisehåndteringen, og han fikk uvante oppgaver overfor ofre, pårørende og etterlatte. Han bestemte seg for å kontakte krisepsykolog.

BRUDD I HISTORIEN: Raymond Johansen er på vei inn til morgenmøte med sine ansatte, flankert av Gro Harlem Brundtland og Trygve Bratteli.

Arbeiderpartiets historie er sterkt tilstedeværende i partikontorets lokaler. Men det har oppstått et tidsskille – før og etter 22. juli 2011.

En tid for alt

Tirsdag 26. juli kontaktet Raymond Johansen Senter for krisepsykologi i Bergen. Han kjente dette miljøet fra tidligere katastrofer, som tsunamien i 2004. Morgenen etter sto Atle Dyregrov og Renate Grønvold Bugge på partikontoret. Renate Grønvold Bugge ble der nesten døgnet rundt i fire uker. «Partisekretærens viktigste kvinne», ble hun kalt i et intervju i Aftenposten.

Renate Grønvold Bugge deltok i partikontorets utallige diskusjoner og avgjørelser. Bugge er en erfaren krisepsykolog som har jobbet med oppfølging etter katastrofer helt siden brannen i Caledonien hotell i 1986. Med sine gode spørsmål og tydelige råd fikk hun raskt stor tillit og innflytelse, ifølge partisekretæren.

– For meg personlig var Renate viktig, særlig fordi hun så tydelig formidlet at det jeg skulle fokusere på nå, var oppgavene og det å være *leder*. Det er en tid for alt, og akkurat nå gjaldt det å stå i det, ikke slippe til tungsinn og alle mulige følelser. I ettertid har jeg sett igjennom alt som ble gjort. Det var utrolig mye å forholde seg til, men jeg hadde energi og gjennomføringskraft. Det virker kanskje merkelig, men jeg var liksom inni en tunell.

Han snakket også med psykologen om at det var de etterlatte, de som hadde mistet sine nærmeste, som var øverst i sorghierarkiet, og at partiledelsen måtte finne ut hvordan en kunne ta hensyn til det i organiseringen av tiltak og arrangementer.

– Denne forståelsen ble en ledetråd for meg, og et viktig perspektiv for arbeidet vårt, sier Johansen.

Men hvordan ivareta de pårørende og etterlatte best mulig? Det fantes ikke alltid enkle svar. I planleggingen da etterlatte og pårørende skulle besøke Utøya 19. og 20. august, ble det diskusjon. Helsemyndighetene, politiet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og sivil beredskap var blant de som organiserte, sammen med Arbeiderpartiet og AUF. Johansen forteller:

– Utøya hadde jo vært et sant hælvede. Et blodbad. På planleggingsmøter kom det forslag om at vi burde rydde opp der før de etterlatte kom dit, brenne blodige telt og klær som lå igjen. Renate la derimot vekt på at alt som kunne identifiseres, måtte tas vare på. Klær og eiendeler ble derfor sortert og lagt fram, slik at familier som ville, kunne ta dem med seg. Selv en mobiltelefon med skuddhull ble beholdt, i tilfelle de etterlatte ville ha den.

MORGENMØTE: – Etter 22. juli forsto jeg for alvor viktigheten av å dele informasjon. Det er maktpåliggende i kriser, sier Johansen, som peker

på at han og Ap-staben natt til 23. juli raskt kunne dra nytte av en partiorganisasjon med bredt nedslag i hele landet.

Tunge oppgaver

Noe av det personlig mest krevende for partisekretæren var å ringe for å kondolere de etterlatte, en oppgave han delte med Helga Pedersen og Martin Kolberg. Han tenkte mye på dem som hadde mistet sine. Hva skulle han si? Hvordan skulle han opptre? Hva kunne han vente seg av samtalene?

– Renate understreket at dette var en offisiell telefon fra Ap, ikke en gråtetelefon. At jeg ringte for å kondolere på vegne av partiet. Hun bevisstgjorde meg på hvem jeg var når jeg kommuniserte med familiene.

Han øvde seg på inngangen til samtalene: «Hei, det er Raymond Johansen, jeg er partisekretær i Arbeiderpartiet? Sønnen din er jo bekreftet?» Skulle han si «omkommet»? «drept»? «myrdet»? Han tror det ble rundt 30 telefonsamtaler. Noen ganske korte, andre lange.

– Noen ganske få hadde behov for å ta ut sin? aggresjon? nei. Frustrasjon? nei. Fortvilelse. Ja. Sin fortvilelse.

Han ringte alltid hjemmefra, om ettermiddagen. I noen tilfeller snakket han med Bugge også etter samtalen.

– Dette var jo unger på alder med mine egne unger. For meg betydde det mye å få snakka igjennom noen av samtalene med Renate også i etterkant. Det å dele slike ting, gjorde at vi ble tette? Han blir stille.

– *Hun rådet dere til å opprette et rom i sekretariatet der de ansatte kunne avreagere?*

– Mange var fortvila og hadde det vanskelig, men først og fremst jobba folk knallhardt med utrolig krevende oppgaver. Vi fikk råd om at det måtte være rom for at folk kunne slippe ut følelser i en svært tøff tid. Slippe det ut et par minutter, for så å gå tilbake til oppgavene sine. Den anledningen brukte flere. Noen trengte litt ekstra omsorg og trøst og en hånd å holde i under marsjen, men det var ikke typisk for situasjonen. Det var et sterkt engasjement for å gjøre jobben.

Inntrykket av en organisasjon i sammenbrudd er langt fra sannheten, ifølge partisekretæren. Han peker på at partikontorets ledelse hadde vist stor handlekraft de først døgnene etter terrorhandlingene. Før psykologen kom, hadde de foretatt flere organisatoriske grep for å sortere oppgavene. Eksempelvis ble det bestemt at de som jobbet med krisehåndteringen etter 22. juli, skulle holde til i kontorene på Youngstorget, som allerede tirsdag 26.juli kunne tas i bruk igjen. De som skulle drive valgkamp, fikk kontorer i Stortinget.

– Her på partikontoret var det krisehåndtering som gjaldt, selv om jeg måtte forholde meg til helheten, sier Johansen.

– Samtidig så vi at partikontoret manglet viktig kompetanse til å løse oppgaver vi sto overfor. Jeg er stolt over og glad for at vi forsto behovet og tok beslutningen om å kontakte psykolog.

Rørleggeren i lederen

– *Hvordan har erfaringene etter 22. juli påvirket deg som leder?*

– Først og fremst ved at jeg har blitt mer bevisst på min egen lederstil. Jeg har alltid ønsket å være en åpen og inkluderende leder. Jeg har tenkt at jeg kan litt om det meste, men mye om helheten i det vi gjør. Og at jeg har en brukbar bestillerkompetanse.

Han mener den tilnærmingen har vært en dyd av nødvendighet helt siden han med bakgrunn som rørlegger ble valgt inn i Oslos byråd i 1992.

– Der satt jeg ved skrivebordet i min første kontorjobb. Jeg hadde fått en kopp kaffe og så utover fjorden: Hva i all verden gjør jeg her? tenkte jeg. Fullt klar over at hvis dette skulle gå bra, måtte jeg få de andre på jobben med meg på laget, at de måtte gjøre meg god. Jeg tenker sånn i dag også. Folk her på partikontoret sitter med enormt mye kunnskap.

Han kaller seg «naivt åpen», og mener at han for alvor forsto viktigheten av å dele informasjon etter 22. juli. Det var en forutsetning for at ansatte og medlemmer i fylkene selv kunne ta beslutninger og sette i gang tiltak. Mange viktige avgjørelser i de første timene ble tatt på partikontoret på Grønland sammen med den fungerende lederen der. Evne til å delegere er avgjørende i en krisesituasjon, understreker Johansen. Det ga ham muligheten til å reise ut til Sundvollen og være til stede der.

TRAUMENE VARER: – De mest traumatiske dagene i livet mitt, sier Raymond Johansen. Fortsatt er det slitsomt for ham å snakke om hendelsene 22. juli og døgnene etterpå. Men det er ingenting mot smerten de etterlatte opplever hver eneste dag, understreker han.

– **Det var oss han ville ramme**

Breiviks terrorhandlinger viste at han ville ramme Arbeiderpartiet og AUF. Men i den første tiden var Arbeiderpartiet opptatt av å formidle at terrorhandlingene var et anslag mot Norge og mot grunnleggende demokratiske verdier. Et ansvarlig og riktig valg som betydde mye for hvordan landet taklet katastrofen, understreker partisekretæren.

– For dette *var* jo en smerte hele det norske folket kjente, med rette. Det var fint å oppleve at AUF og Arbeiderpartiet ble møtt med varme og sympati fra hele landet.

Sympatien med Ap og AUF ga seg også utslag på meningsmålingene, og valget nærmet seg. Det kom antydninger om at Ap kunne tjene politisk på terrorhandlingene, og at de brukte dette politisk. Arbeiderpartiet insisterte fortsatt på at terroren var et angrep på det norske demokratiet.

Men samtidig som partiledelsen gikk tydelig ut og resten av partiorganisasjonen var lojale mot budskapet, kjente mange partimedlemmer en frustrasjon og et raseri som ikke fikk offentlig utløp. Nå mener partisekretæren det er på tide å snakke om det som hittil har vært underkommunisert:

– Vi hadde er jævlig sinne. Breivik var jo en fascist som hatet Arbeiderpartiet og partiets ledere. Selv sto jeg som en av topp ti på dødslista hans. Han dro til Utøya for å drepe ungdommen og halshogge AUFleder Eskil Pedersen. Det hatet har partiet snakket lite om, av frykt for å bli beskyldt for å slå politisk mynt på terrorhandlingene. Vi har gått for langt i å dempe ned det gjerningsmannen faktisk sto for.

– *Og nå vil dere snakke om dette hatet?*

– Ja. Det er naturlig. Dette er en viktig del av det politiske ordskiftet. For hatet er fellesnevneren for de fascistiske bevegelsene som nå vokser frem i Europa. Vi ser det også i Norge, på nettsteder og i kommentarfeltene. Et sterkt hat mot alt Arbeiderpartiet står for, sier Raymond Johansen, som ble lettet da terroristen ble erklært tilregnelig.

– *Du sier dere har underkommunisert terroristens hat. Hvilke omkostninger har det hatt?*

– Prisen har vært at debatten om Breivik som representant for farlige politiske bevegelser ikke har blitt tatt. Hele Norge har tatt et oppgjør med handlingene, men vi må også ta et oppgjør med hans holdninger. Man kan diskutere hvor utbredt de er, men de eksisterer her i Norge, og i Europa, og vi har altså vært igjennom en terroraksjon med enorme dimensjoner, svarer partisekretæren, som er redd for en avpolitisering av samtalen om terrorhandlingene.

«– Mange var fortvila og hadde det vanskelig, men først og fremst jobba folk knallhardt med utrolig krevende oppgaver»

– *Hvorfor går du ut med dette akkurat nå?*

– Det er en viktig del av vårt partis historie. Samtidig har det vært vanskelig å snakke om før nå. På mange måter er det fortsatt vanskelig og tungt. Også fordi det egentlig er ganske kort tid siden.

Mildere debatter

Hva har katastrofen betydd for kulturen i Arbeiderpartiet?

Raymond Johansen forteller om hvordan utfordringene og påkjenningene i kjølvannet av terroren knyttet partifellene sammen. Om at det oppsto et ekstremt sterkt samhold. De hadde delt voldsomme opplevelser.

– Vi som jobbet sammen da, har vist hverandre fortvilelse, svakhet og sårbarhet i en grad som kolleger flest slipper. Men vi har også erfart handlekraft og sterkt samhold, sier han.

Partikollegene oppdaget hvor glade de var i hverandre, og de uttrykte det. Samtidig mener Johansen at de i ettertid har vært bevisste på å unngå et «oss» og «dem» i partiet, særlig i AUF, et skille mellom «vi som var med» og de som meldte seg inn etter 22. juli. Han tror de har lyktes med det.

– *Preges partikulturen fortsatt av terrorhendelsene?*

– Hmm? Jeg må tenke meg om litt slik at jeg formulerer dette riktig, sier Johansen. – Det er utrolig lite uenighet i Ap for tiden. Vi er snille med hverandre. Vi har ikke så tøffe politiske diskusjoner heller som før. Det er selvfølgelig vanskelig å si om dette skyldes 22. juli, men det er en observasjon. Også fylkesmøtene rundt om i landet avvikles uten høyt temperament og sterke motsetninger.

Han ser at AUF har fått gjennomslag for mange av sine viktige saker. Han tror flere har oppdaget at de unge har en viktig stemme, og at de blir lyttet til i partiet.

– Men jeg har lurt på om vi er blitt litt skvetne. Er vi fortsatt preget av forsiktigheten etter 22. juli?

Han grubler litt over det, og vet ikke om freden og fordrageligheten *bare* er bra.

– Men vi kommer til å få harde politiske debatter i partiet framover. Jeg ser også et AUF som er mer på offensiven nå. Det er viktig for å ha levende og gode diskusjoner i partiet.

Fortsatt traumer

Helt sikkert er det likevel at partiet som organisasjon fortsatt bærer på traumer, i den forstand at medlemmer og ansatte rett som det er blir minnet på skadene terroristen voldte. Ansatte i fylkessekretariatene fulgte i lang tid opp etterlatte i sitt område, en krevende oppgave. Og når Raymond Johansen deltar på fylkesmøter, kan det hende at en partifelle diskré peker mot et medlem og sier lavt: «Raymond, der nede sitter han som mistet sønnen sin.»

«- Breivik var en fascist som hatet Arbeiderpartiet og partiets

ledere»

– Da tar jeg kaffekoppen og rusler bort for en prat, spør hvordan det går. Han svarer kanskje «Jo da, jeg tar en dag av gangen. Det blir nok bedre etter hvert.» Sånn som en er lært opp til å si. Men jeg ser jo at han sliter. Det er vondt å kjenne på smerten til disse foreldrene.

Fortsatt er det slitsomt for Raymond Johansen å snakke om disse temaene. Men han gjentar: Dette er ingenting mot smerten de etterlatte opplever hver eneste dag. Mange av dem har mistet barnet sitt, og det oppleves som å ha mistet framtida. Idet vi tar hverandre i hånda til avskjed, sier han:

– Det er en far som ringer meg av og til. Datteren døde på Utøya. Tre år etter er hverdagen fremdeles uutholdelig. Det gjør vondt.

RAYMOND JOHANSEN

- Født i Oslo 14. februar 1961.
- Oppvokst på Tveita i Oslo, gift og har to barn.
- Tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet og generalsekretær i Flyktninghjelpen.
- Har vært Chargé de Affairs a.i. ved den norske ambassaden i Eritrea, avdelingsdirektør for informasjon, kultur og samfunnskontakt i Norad og miljøog samferdselsbyråd i Oslo kommune.
- Utdannet rørlegger og jobbet i syv år som det.

GJØRV: - LEIT AT JOHANSEN OPPLEVER DET PÅ DEN MÅTEN

Gjørsvik-kommisjonen skulle gi den mest grundige gjennomgangen av det som skjedde 22.juli, men de kontaktet ikke Raymond Johansen som partisekretær i Ap. Problematisk, mener han.

Alexandra Bech Gjørsvik svarer slik i en e-post til Psykologtidsskriftet:

«Det er leit at Johansen opplever det på den måten. Vi måtte dessverre gjøre mange prioriteringer i arbeidet vårt, og rakk ikke over også å intervju ham. Samtidig må det legges til at vi intervjuet Arbeiderpartiets partileder, samt leder og generalsekretær i AUF. I tillegg intervjuet vi flere av de sentrale APpolitikerne han refererer til. Det store ansvar som ble utvist fra Arbeiderpartiets ledelse ble beskrevet i kapitlet Terrorangrepene 22. juli, og det fremgår også i kapitlet De berørtes synspunkter at Arbeiderpartiets og AUFs innsats var noe av det de overlevende opplevde at var til støtte for dem i tiden etter 22. juli. Arbeidet med oppfølging i tiden etter var ett av de områdene vi eksplisitt måtte avgrense mot for i det hele tatt å ha mulighet til å levere en rapport på den tiden som var avsatt.»

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 51, nummer 7, 2014, side 546-558

TEKST:

Nina Strand, journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

FOTO:

Fartein Rudjord